

УДК 330.318.06

ВЕЛИКИЙ ЮРІЙ,

*доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів
Чорноморського державного університету ім. П. Могили, м. Миколаїв*

ЮРІН ЄВГЕНІЙ,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та кредиту
Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини Університету "Україна"*

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У СИСТЕМІ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті з'ясована специфіка формування інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств України. Виконано аналіз поглядів дослідників з країн СНД щодо сутності інноваційного потенціалу. Виділено й обґрунтовано інтелектуальну, науково-дослідну, інформаційну, наукову складові інноваційного потенціалу, розроблено структурну модель формування та оцінки потенціалу інноваційного розвитку машинобудівних підприємств, яка базується на визначенні внутрішньої та зовнішньої складових цього потенціалу.

Ключові слова: *інноваційний потенціал; машинобудівні підприємства; інновації; нові технології; внутрішній інноваційний потенціал; зовнішній інноваційний потенціал.*

Постановка проблеми. Вирішення проблеми активізації інноваційної діяльності машинобудівних підприємств безпосередньо залежить від інноваційного потенціалу, його здатності продукувати новітні ідеї та розробки. Слід зауважити, що термін "інноваційний потенціал" з'явився в публікаціях західних учених ще в кінці 70-х років ХХ століття [5].

В економічній науці це поняття як економічну категорію дослідники країн СНД стали використовувати лише в останні роки. Воно стало широковживаним терміном у сучасних наукових публікаціях. Проте єдиної точки зору тут немає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціально-економічний зміст інноваційного потенціалу, еволюція поглядів на його роль у розвитку промисловості розглядалися в працях Л. Федулової, М. Денисенка, А. Гречана, М. Гамана, Е. Бельтюкова, С. Ілляшенка та ін. Проте недостатньо досліджено сутність інноваційного потенціалу та його вплив на розвиток машинобудівних підприємств України.

Метою статті є аналіз поглядів дослідників країн СНД на сутність інноваційного потенціалу та його вплив на інноваційний розвиток машинобудівних підприємств України.

Виклад основного матеріалу. Науковці по-різному оцінюють сутність інноваційного потенціалу. Так, Б. Маліцький, досліджуючи інноваційний потенціал економічного розвитку, включає до його змісту такі аспекти: наукові кадри, витрати на НДДКР, обсяги торгівлі ліцензіями, їх експорт, куплені патенти за кордоном і в Україні, витрати на освіту, рівень освіти робочої сили, її кваліфікація та професіоналізм, експорт наукової продукції, продукування наукових знань, наукоємність ВВП, рівень життя населення [1, с. 178].

В. Соловйов розглядає інноваційний потенціал у контексті державної інноваційної політики, розвитку інноваційної інфраструктури, трансферу технологій, інвестиційної привабливості, інноваційного середовища, впливу науки і технологій на розвиток науки й економіки [2, с. 198].

Науковці Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова відносять до інноваційного потенціалу такі аспекти: мережу наукових організацій, кадрове забезпечення, рівень освіти робочої сили, насиченість економіки науковими кадрами, матеріально-технічне забезпечення наукових організацій, фінансування наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, кількості та структури наукових і науково-технічних робіт, патентування винаходів, ступеня інноваційної активності промислових підприємств, динаміки виробництва інноваційної продукції, наявності платоспроможного попиту на інноваційну продукцію, частки інноваційної продукції в обсязі ВВП [3, с. 4-9].

Досліджуючи зміст поняття інноваційного потенціалу, С. Кравченко та І. Кладченко в його структурі виокремлюють три складові: ресурсну (технічні, інформаційні, інвестиційні, людські ресурси); результативну (потенційні можливості виведення економічної системи на новий рівень функціонування), внутрішню (включає здатність системи залучати ресурси для ініціювання, створення та розповсюдження різних новацій [4, с. 89].

На нашу думку, взаємозв'язок і взаємозалежність усіх цих аспектів потенціалу модернізації є найголовнішими засадами формування, функціонування та розвитку економіки.

Б. Лісін і В. Фрідлянов займалися дослідженнями структури інноваційного потенціалу. Ці науковці, розглядаючи становище його основних компонентів, охарактеризували інноваційний потенціал як комплекс усіх можливостей та ресурсів для забезпечення реалізації нововведень у виробництво (наукових, технічних, фінансових, нормативних) [5, с. 25]. При цьому вони виділяють три його складові: перша - напрацювання науково-технічних (технологічних) власних і придбаних розробок, а також замовлення на науково-дослідні й дослідно-конструкторські роботи за певною тематикою; друга - інфраструктурні можливості підприємств (організацій), що забезпечують проходження новітніх розробок по всіх етапах інноваційного циклу та впровадження їх у виробництво; третя - зовнішні та внутрішні чинни-

ки, які віддзеркалюють взаємодію інноваційного потенціалу та інших частин сукупного потенціалу машинобудівних підприємств та впливають на успішність здійснення інноваційного циклу.

На нашу думку, у такій структурі явно не вистачає такої важливої складової інноваційного потенціалу, як рівень інноваційної культури, що характеризує ступінь сприйняття нововведень персоналом підприємств, його готовності та здатності до реалізації.

М. Ковальов та О. Шашко вважають, що інноваційний потенціал має об'єднувати всі можливі складові, які характеризують інноваційну діяльність, зокрема: середовище запровадження інновацій, інноваційний потенціал, здатний стимулювати конкуренцію та взаємозв'язки різних компонентів інноваційної сфери, рівень інноваційної активності та результатів інноваційної діяльності [6, с. 14-19].

Дотримуючись цієї точки зору, вони визначають інноваційний потенціал галузі як міру її готовності (можливості) виконати завдання, що забезпечують досягнення мети в інноваційній сфері, тобто готовність до створення та розповсюдження різного типу нововведень.

На нашу думку, недоліком цієї гіпотези є те, що автори залишають поза увагою проблему забезпечення економічного ефекту від нововведень. Таким чином, різні підходи до вивчення інноваційного потенціалу свідчать про складність узгодженої проблеми та неоднозначність шляхів її вирішення. Проте всі вони акцентують увагу на необхідності виокремлення зі структури інноваційного потенціалу ресурсної та результативної її складових. Ми вважаємо, що інноваційний потенціал слід розглядати як міру спроможності суб'єктів господарювання трансформувати свої ресурси (інтелектуальні, науково-дослідні, інформаційні тощо) в інноваційний розвиток, у продуктивне нарощування своїх інноваційних якостей із високим соціально-економічним ефектом.

Основним компонентом ресурсної складової інноваційного потенціалу є людський капітал як головна креативна сила інноваційних перетворень та інвестиційна підтримка реалізації його науково-дослідної функції.

Дослідження проблеми змістовності людського капіталу вказують переважно на якісний його характер. Так, В. Радаєв вважає, що людський капітал є сукупністю накопичених професійних знань і навичок, одержаних у процесах освіти й підвищення кваліфікації, які згодом приносять дохід у вигляді заробітної плати, відсотка або прибутку. Дослідник дійшов висновку, що людський капітал безпосередньо пов'язаний із соціально-професійною стратифікаційною системою, у якій працівників згруповано за освітою й професійною кваліфікацією, змістом та умовами праці, що стають межею між професіями й спеціальностями [7, с. 126].

Ми вважаємо, що безпосереднє вимірювання обсягів професійних знань і навичок утруднене через їх якісну різноманітність. Тому найкращим стандартом - вимірником обсягу накопиченого людського капіталу - має бути опосередкований час, який витрачено на освіту й підвищення кваліфікації, а непрямым його кількісним вимірником - рейтинг ВНЗ.

У цілому, відповідно до логіки сучасних теорій людського капіталу, визнаних науковою спільнотою, вважається, що його втілено в окремій людській особистості, причому сукупний національний людський капітал дорівнює сумі всіх особистостей, які мешкають у державі.

На нашу думку, креативність людського капіталу га-

лузі зумовлена сукупністю проінвестованих суспільно корисних виробничих і загальнолюдських знань, умінь, навичок, які люди застосовують у практиці життя.

В. Макаров вважає, що ефективність економіки знань підвищується за дотримання оптимального співвідношення всіх категорій учасників. Тому у формуванні інноваційного потенціалу економіки знань важлива роль належить не тільки спільноті вчених, а й іншим соціально-професійним групам працівників, які доводять наукові знання до кінцевих споживачів [8, с. 452].

Важливою умовою має стати забезпечення ефективності використання наукового знання з досягненням високого рівня майстерності сукупного працівника та мотивації праці всіх категорій працівників.

Зазначені чинники характеризують соціальні передумови створення інновацій та їх поєднання з динамічним оновленням продуктивних сил країни.

Безумовно, тут слід визначити оптимальне співвідношення науковців та інших соціально-професійних груп, які мають доводити наукові знання до споживачів, хоча це досить складна справа.

В. Налімов і З. Мульченко зазначають, що між наукою і технікою існує інформаційний бар'єр - інформаційні потоки наукових досягнень, які мало доступні інженеру [9, с. 111]. На межі цього бар'єра спеціальні трансформатори перетворюють інформаційні наукові потоки на знання, які мають бути доступними для інженера.

До таких перетворювачів і розповсюджувачів (трансформаторів) інформаційних потоків науки належать ВНЗ, які готують інженера на рівні сучасного розвитку науки, різного роду спеціалізовані курси з ознаявлення фахівців із новими науковими ідеями, видання такої літератури, у якій нові ідеї різних галузей науки тлумачаться з огляду на можливе застосування у виробництві.

На основі вивчення проблем формування інноваційного потенціалу можна зробити висновок, що рівень технічних розробок залежить не лише від фронту наукових досліджень, їх підпорядкованості потребам економіки та конкретно машинобудівним підприємствам, а й стану й організації системи перетворення інформації. Це потребує створення нових наукових центрів, які б виконували функцію трансформаторів (інтеграторів) інформаційних потоків новітніх знань. Спеціалізовані та добре механізовані інформаційні центри мають бути новою формою цих трансформаторів.

Ми вважаємо, що наукові чи технічні знання повинні мати особливий статус у сучасному суспільстві, адже вони перманентно більшою мірою, ніж будь-які інші, здатні створювати нові можливості для споживання суб'єктами господарювання новітніх досягнень науки і техніки.

Завдання ж учених-інтерпретаторів полягає в доведенні до конкретного споживача відповідної інформації, безперечно, після експертизи запланованих нововведень. Ми виходимо з того, що продуктивність накопичення та розвитку інноваційного потенціалу економіки та її машинобудівних підприємств вирішальною мірою залежить від ефективності взаємодії різних видів суспільно корисних знань. Водночас на характер означеного впливає те, що й досі можливості доступу до накопичених суспільно корисних знань визначаються приналежністю користувача до певної соціально-професійної верстви населення та його можливостями до обміну знаннями з іншими. Це означає, що через власні природні здібності працівники не однаково сприймають і впроваджують нововведення. І "золота молодь",

яка без ризику вступила до ВНЗ, навчалася без ризику отримати низьку оцінку тощо, коли прийде на виробництво, не просто не підтримає найбільш ініціативних і здатних ризикувати при апробації нововведень працівників у цільових групах, а може навіть чинити їм опір.

У формуванні та розвитку інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств поряд із продукуванням наукових знань важливого значення набуває спроможність різних соціально-професійних категорій працівників до сприйняття нових знань. З метою вимірювання та оцінювання цього потенціалу необхідно здійснити його поділ на певні структурні соціально-економічні групи працівників, застосовуючи порівняльний аналіз.

Такий аналіз необхідний для визначення та обґрунтування формування певних властивостей, які найбільшою мірою відповідали б потребам не лише суб'єктів господарювання, а й розвитку їхнього людського капіталу за всіма його ознаками, навичками та конкретними знаннями тощо.

Говорячи про людський капітал та індикатори його розвитку, науковці використовують, окрім усього іншого, чисельність населення й частку в ньому дослідників та фахівців із науковими ступенями та зайнятих у нематеріальному інвестиційному комплексі - НДДКР та освіти.

Крім того, застосовуються й показники з охоплення різними рівнями освіти відповідних вікових груп осіб, чисельності студентів, аспірантів і докторантів, а ще - частки витрат на освіту та науку у ВВП тощо.

На наш погляд, людський капітал інноваційного розвитку (ресурсна складова) у своїй основі має включати:

- дослідницький - сферу науки (кількість дослідників; технічних фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи);
- науково-прикладний (кількість працівників поза цією сферою);
- науково-суспільних практиків (кількість науковців вищої кваліфікації поза сферою науки);
- працівників із повною вищою освітою поза сферою науки без наукового потенціалу суспільної практики;
- студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації.

Науково-дослідницька функція інноваційного потенціалу є першоосновою розвитку машинобудівних підприємств, галузі та економіки в цілому. Причому численні дослідження свідчать, що характер такої функції інноваційного потенціалу визначається переважно національними чинниками, джерелами та рівнем фінансування.

У цьому контексті слід зазначити, що відповідно до системної концепції, запропонованої Б. Малицьким, науково-технічний потенціал розглядається як особлива продуктивна сила суспільства, база знань, що розвивається, та один із провідних чинників його духовного відтворення. Розгляд науково-технічного потенціалу з таких системно-функціональних позицій дає змогу об'єктивніше та конструктивніше дослідити методологічні та методичні проблеми його розвитку й функціонування в складі інших потенціалів суспільства.

Отже, за інвестиційної підтримки науково-дослідної функції інноваційного потенціалу доцільно враховувати такі чинники:

- джерела фінансування - бюджетні та власні кошти науково-дослідних установ і замовників підприємств та організацій країни, кошти місцевого бюджету тощо;
- середньорічну вартість основних засобів організацій наукової та науково-технічної сфери діяльності;

- капітальні вкладення установ означених сфер.

Результативна складова інноваційного потенціалу логічно зумовлена роллю технологічного потенціалу різних рівнів економічних систем у сучасному розвитку машинобудівних підприємств. Тож детермінанти результативності інноваційної діяльності, з одного боку, залежать від відтворюваного технологічним потенціалом, а з іншого - від виробничої результативності використання наукових здобутків, які зумовлені найбільшою мірою науковими досягненнями.

Технологічний потенціал містить потенціали невітлених технологій і технологічних інновацій, а виробничі здобутки, зумовлені найбільшою мірою науковими досягненнями, визначають обсяг експорту наукоємної продукції машинобудівних підприємств, тому доцільно до результативної складової інноваційного потенціалу включити такі компоненти:

- потенціал інтенсивності виробництва прикладних знань (створення невітлених технологій - витрати, пов'язані з охороною права власності на відповідні промислові об'єкти та раціоналізаторські пропозиції), кількість винахідників, авторів промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій; кількість поданих заявок на отримання охоронних документів на використання об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій;
- виробничу результативність інноваційної діяльності (рівень насиченості економічної діяльності інноваційними процесами (обсяг витрат на технологічні інновації - продуктивні, процесні);
- рівень інноваційності готової продукції та надання послуг (обсяг інноваційної продукції, реалізованої в державі та за її межами);
- ступінь наукоємності випущеної продукції - валової доданої вартості машинобудівних підприємств.

Як ми бачимо, проблема інноваційного потенціалу в сучасній економічній науці займає значне місце як у теоретичних дослідженнях, так і в практичній діяльності.

На жаль, поза увагою науковців залишились питання потенціалу інноваційного розвитку машинобудівних підприємств, методологічних основ його формування й ефективного використання. Під інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств ми розуміємо сукупність наявних ресурсів (внутрішніх та зовнішніх) та можливостей для розробки й реалізації інноваційної стратегії підприємств. Характерними рисами потенціалу інноваційного розвитку є зв'язок із минулим або із загальною кількістю позитивних властивостей, які були накопичені системою та зумовлюють можливість досягнення нею сучасного рівня розвитку, наявність умов для реального використання інновацій, застосовуючи всі можливості для використання їх у перспективі.

До основних факторів належать: сучасний стан та склад наявних інноваційних ресурсів; ступінь відповідності інноваційного потенціалу стратегічним цілям та завданням машинобудівних підприємств; спроможність інноваційного потенціалу забезпечити стійкість підприємств проти впливу зовнішнього середовища; організаційні та управлінські процеси, які спрямовані на розвиток креативу - інтеграцію всіх видів інноваційної діяльності. Таким чином, проблеми визначення, оцінювання та вимірювання інноваційного розвитку зумовили необхідність розробки відповідної авторського підходу до його структуризації.

При цьому ми спиралися на теорії, методології та практику його оцінювання, що напрацьовані вченими, і наявні матеріали державної статистики.

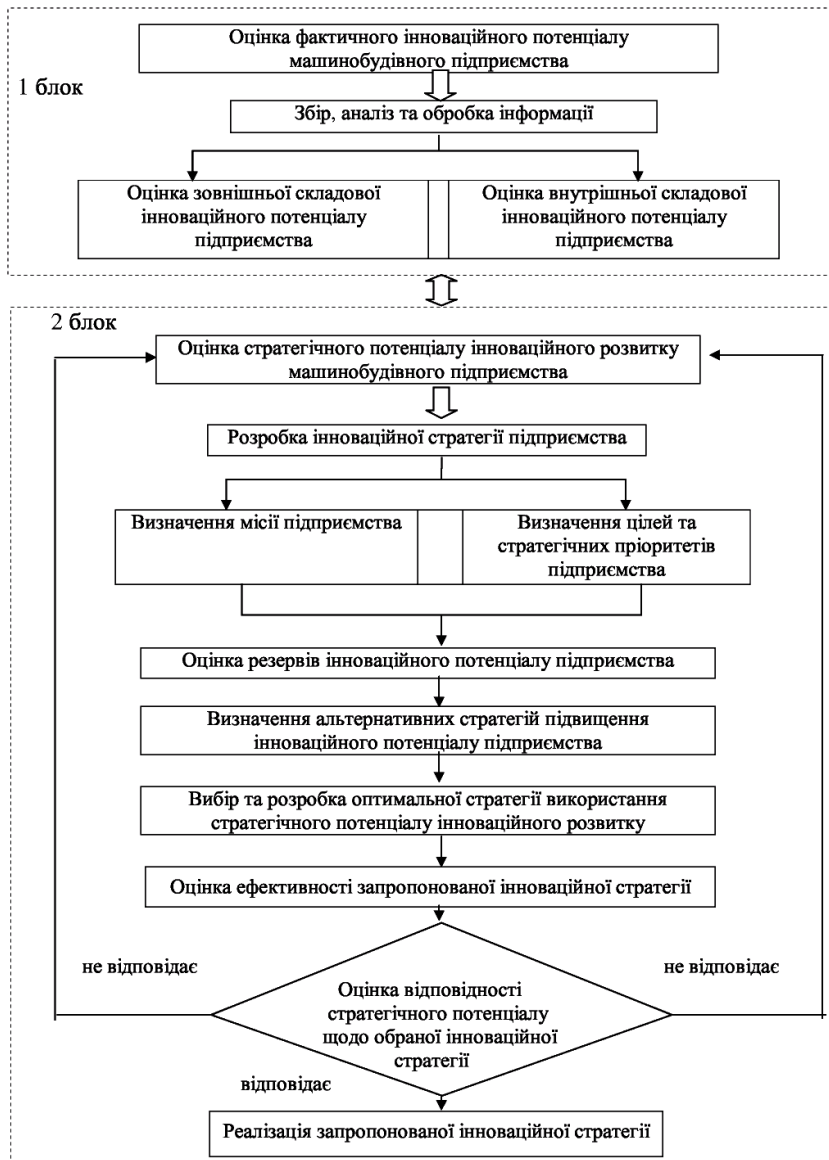

Рис. 1. Структурна модель формування та оцінки потенціалу інноваційного розвитку машинобудівного підприємства (авторська розробка).

На рис. 1 представлено алгоритм формування та оцінки потенціалу інноваційного розвитку машинобудівних підприємств (ПІР), який базується на визначенні внутрішнього інноваційного потенціалу (ВІП) та зовнішнього інноваційного потенціалу (ЗІП) (1):

$$ПІР = f(ВІП; ЗІП) \quad (1)$$

Першим етапом формування та оцінки стратегічного потенціалу машинобудівних підприємств є збір, аналіз й обробка інформації для визначення зовнішньої та внутрішньої складових інноваційного потенціалу підприємства.

Другим етапом є оцінка зовнішньої та внутрішньої складових інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства.

Оцінка факторів зовнішнього середовища прямого та непрямого впливу на інноваційну діяльність дає можливість підприємству передбачити виникаючі загрози (негативний вплив факторів зовнішнього середовища) та пристосуватись до них, ефективно використовувати потенційні можливості (позитивний вплив факторів зовнішнього середовища). Підприємство може впливати

на характер і зміст цієї взаємодії, тим самим воно бере участь у формуванні додаткових інноваційних можливостей.

Зовнішню складову інноваційного потенціалу (ЗІП) пропонуємо представляти у вигляді залежності від факторів прямого та непрямого впливу:

$$ЗІП = f(\Phi_{пр.впл.}; \Phi_{непр.впл.}), \quad (2)$$

які у свою чергу визначаються за формулами (3), (4):

$$\Phi_{пр.впл.} = f(СІП; ДС), \quad (3)$$

де СІП - споживачі інноваційної продукції; ДС - державні структури;

$$\Phi_{непр.впл.} = f(НТФ; ЕФ; МФ), \quad (4)$$

де НТФ - науково-технічні фактори; ЕФ - економічні фактори; МФ - міжнародні фактори.

Оцінка внутрішньої складової інноваційного потенціалу здійснюється з метою визначення того, чи має підприємство достатні внутрішні ресурси, щоб виробити інноваційну продукцію. Внутрішнє середовище під-

приємства утворюють лише контрольовані ним чинники, і його аналіз вимагає використання системного підходу.

Визначимо внутрішню складову інноваційного потенціалу, що знаходиться як залежність від його структурних елементів:

$$ВІП = f(IC; BC; ОУС; ФІС; МС), \quad (5)$$

де IC - інноваційна складова; BC - виробнича складова; ОУС - організаційно-управлінська складова; ФІС - фінансово-інвестиційна складова; МС - маркетингова складова.

З метою оцінки зовнішньої і внутрішньої складових інноваційного потенціалу використовується методика, що базується на багатокритеріальному підході та передбачає комплексний аналіз зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на розвиток підприємства на базі бальної оцінки.

Бальна оцінка i -го елемента зовнішньої (внутрішньої) складової інноваційного потенціалу щодо інтенсивності його впливу на розвиток машинобудівного підприємства розраховується за формулою:

$$B_i = \sum_{j=1}^m b_{ij} \cdot K_{ij}, \quad (6)$$

де m - кількість показників у складі i -го елемента зовнішньої (внутрішньої) складової інноваційного потенціалу, b_{ij} - бальна оцінка j -го показника i -го елемента зовнішньої (внутрішньої) складової інноваційного потенціалу, K_{ij} - ваговий коефіцієнт j -го показника i -го елемента зовнішньої (внутрішньої) складової інноваційного потенціалу, що визначається експертним шляхом (при цьому $\sum_{j=1}^m K_{ij} = 1$).

Використовується п'ятибальна система оцінювання, в основу якої покладено інтенсивність впливу елемента (фактора) зовнішнього та внутрішнього середовища: слабка - 1 бал; помірна - 2 бали; середня - 3 бали; суттєва - 4 бали; цільна - 5 балів.

Третій етап. Процес оцінювання зовнішньої та внутрішньої складових інноваційного потенціалу підприємства є підґрунтям визначення його інноваційної стратегії, із якої починається оцінка потенціалу інноваційного розвитку підприємства. Для того, щоб правильно оцінити стратегічні перспективи, визначити місію, сформулювати цілі та пріоритети підприємства, менеджери повинні володіти інформацією про фактичний інноваційний стан підприємства. Після визначення місії розробляються цілі машинобудівного підприємства, що мають бути підпорядкованими місії, конкретними, чіткими та кількісно вимірюваними.

Четвертим етапом є аналіз можливості дотримання місії та досягнення встановлених цілей за наявного рівня внутрішньої та зовнішньої складових інноваційного потенціалу підприємства.

Оскільки підприємство є відкритою системою, що характеризується безперервними процесами обміну із навколишнім середовищем, то необхідно уточнити місію та цілі підприємства, здійснити корегування на фактори, вплив яких не був урахований, зіставити з наявними ресурсами та можливостями.

П'ятим етапом є оцінка резервів інноваційного потенціалу підприємства. Резерви інноваційного потенціалу підприємства визначаються, у першу чергу, ефек-

тивністю використання наявних ресурсів. Повне використання резервів є необхідною умовою забезпечення фінансово-економічної стійкості машинобудівного підприємства в умовах ринкової економіки.

Резерви інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства визначаються за формулою:

$$h_{pi} = \frac{S_{ui} - S_{\phi i}}{S_{ui}} = 1 - \frac{S_{\phi i}}{S_{ui}}, \quad (7)$$

(якщо > 0 , то потрібно корегування стратегії, якщо < 0 , то корегувати стратегію не потрібно)

де S_{ui} , $S_{\phi i}$ - відповідно цільове та фактичне значення обраного показника.

Шостим етапом є формування переліку альтернативних стратегій та вибір і розробка найоптимальнішої з них на основі аналізу рівня інноваційного потенціалу підприємства. Після цього розраховується ефективність запропонованої стратегії.

Важливим етапом процесу формування стратегічного потенціалу інноваційного розвитку підприємства є його оцінка щодо відповідності обраної стратегії та прийняття рішення щодо її реалізації.

Встановлення ступеня впливу зовнішньої та внутрішньої складових на реалізацію інноваційної стратегії підприємства відбувається за допомогою методу балів, який установлюється експертним методом. Використовується п'ятибальна система оцінювання, в основу якої покладено інтенсивність впливу складової стратегічного потенціалу підприємства на досягнення обраної стратегії: немає - 0 балів; незначний - 1 бал; помірний - 2 бали; середній - 3 бали; суттєвий - 4 бали; значний - 5 балів.

Комплексна оцінка зовнішньої (внутрішньої) складової інноваційного потенціалу підприємства проводиться за формулою:

$$ЗІП(ВІП) = \sum_{j=1}^n B_i \cdot C_i, \quad (8)$$

де C_i - ступінь впливу i -го елемента зовнішньої (внутрішньої) складової інноваційного потенціалу на реалізацію обраної стратегії машинобудівного підприємства, знаходиться за формулою:

$$C_i = \sum_{j=1}^m C_{ij} \cdot K_{ij}, \quad (9)$$

де m - кількість показників у складі i -го елемента зовнішньої (внутрішньої) складової інноваційного потенціалу, C_{ij} - бальна оцінка j -го показника i -го елемента зовнішньої (внутрішньої) складової інноваційного потенціалу, K_{ij} - ваговий коефіцієнт j -го показника i -го елемента зовнішньої (внутрішньої) складової інноваційного потенціалу, що визначається експертним шляхом (при цьому $\sum_{j=1}^m K_{ij} = 1$).

Встановлення рівня відповідності стратегічного потенціалу обраній стратегії підприємства відбувається за інтегральною шкалою: від 0 до 5 - рівня відповідності немає; від 6 до 10 - низький; від 11 до 15 - середній; від 16 до 20 - високий; від 21 до 25 - повна відповідальність.

Розрахунок узагальненого показника стратегічного

потенціалу інноваційного розвитку підприємства здійснюється за формулою:

$$PIP = f(CIP + DC + HT\Phi + E\Phi + M\Phi + IC + BC + OUC + \Phi IC + MC) \quad (10)$$

Розрахунок показника потенціалу інноваційного розвитку машинобудівних підприємств виконано для компанії "Комінтех". Результати проведеного експертного дослідження наведені в табл. 1.

Таблиця 1. - Розрахунок узагальненого показника потенціалу інноваційної компанії "Комінтех", 2010 р.

Складові стратегічного потенціалу інноваційного розвитку	B_i	C_i	ЗІП(ВІП)
Споживачі інноваційної продукції (СІП)	1,7	0,8	1,36
Державні структури (ДС)	0,9	0,7	0,63
Фактори прямого впливу (Ф. прям. впл.)			1,99
Науково-технічні фактори (НТФ)	1,7	0,9	1,53
Економічні фактори (ЕФ)	1,1	0,9	0,99
Міжнародні фактори (МФ)	0,4	0,6	0,24
Фактори непрямого впливу (Ф. непр. впл.)			2,76
Зовнішня складова інноваційного потенціалу (ЗІП)			4,75
Інноваційна складова (ІС)	1	1	1
Виробнича складова (ВС)	1,1	1,1	1,21
Організаційно-управлінська складова (ОУС)	0,9	0,9	0,81
Фінансово-інвестиційна складова (ФІС)	1	1,4	1,4
Маркетингова складова (МС)	0,9	0,9	0,81
Внутрішня складова інноваційного потенціалу (ВІП)			5,23
Оцінка відповідностей (ПІР)			9,98

Із проведених розрахунків видно, що рівень відповідності потенціалу інноваційного розвитку компанії "Комінтех" є низьким, тому необхідно посилити відповідність потенціалу за допомогою зовнішніх джерел, а також провести попередні заходи з формування потенціалу інноваційного розвитку машинобудівного підприємства.

Висновки

1. Інноваційний потенціал слід розглядати як міру спроможності машинобудівних підприємств трансформувати свої ресурси (інтелектуальні, науково-дослідні, інформаційні й ін.) в інноваційний розвиток, у продуктивне нарощування своїх якостей із високим соціально-економічним ефектом.

2. Зміст інноваційного потенціалу передбачає виділення його складових: інтелектуальна складова визначає можливості генерації й сприйняття ідей та задумів новацій і доведення їх до рівня нових технологій, конструкцій, організаційних та управлінських рішень; науково-дослідницька - характеризує наявність результатів науково-дослідних робіт, достатніх для генерації нових знань; інформаційна складова характеризує інформаційну забезпеченість господарюючого суб'єкта інформацією, необхідною для інноваційної діяльності; наукова складова - спроможність персоналу застосовувати нові технології, реалізовувати нові організаційні й управлінські рішення, виготовляти нові товари.

Таким чином, узагальнення та систематизація методологічних підходів до трактування змісту потенціалу інноваційного розвитку, запропоновані авторами, його

структура дають змогу визначити головні умови, що мають бути забезпечені для сприяння інноваційному розвитку машинобудівних підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Малицький Б. А. Прикладне наукознавство / Б. А. Малицький. - К. : Фенікс, 2007. - 364 с.
2. Соловьев В. П. Инновационная деятельность как системный процесс в конкурентной экономике / В. П. Соловьев. - К. : Фенікс, 2004. - 560 с.
3. Берсуцкий А. Я. Управление ресурсным потенциалом предприятия : [монография] / А. Я. Берсуцкий. - Донецк : Юго-Восток, 2010. - 185 с.
4. Кравченко С. И. Исследование сущности инновационного потенциала / С. И. Кравченко, И. С. Кладченко // Научные труды ДонНТУ / [научн. ред. Сущенко и др.]. - Донецк, 2003. - Вып. 68. - С. 88-96.
5. Лисин Б. К. Инновационный потенциал как фактор развития / Б. Лисин, В. Фридляков // Инновации. - 2002. - № 7. - С. 25-26.
6. Ковалев М. Развитие инновационного потенциала регионов Республики Беларусь / М. Ковалев, А. Шашко // Вестник ассоциации белорусских банков. - 2007. - № 3. - С. 13-33.
7. Радаев В. В. Понятие капитала, формы капиталов и их конвертации / В. В. Радаев // Экономическая социология. - 2002. - № 4, т. 3. - С. 125-126.
8. Макаров В. Л. Экономика знаний: уроки для России / В. Л. Макаров // Вестник Российской академии наук. - 2003. - № 5, т. 3. - С. 450-456.
9. Налимов В. В. Наукометрия / В. Налимов, З. Мульченко. - М. : Наука, 2003. - 193 с.

Великий Юрий,

доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры финансов Черноморского государственного университета им. П. Могила, г. Николаев

Юрин Евгений,

кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов и кредита Николаевского межрегионального института развития человека Университета "Украина"

**ИННОВАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ В СИСТЕМЕ РАЗВИТИЯ
МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ**

В статье определена специфика формирования инновационного потенциала машиностроительных предприятий Украины. Проанализированы взгляды на сущность инновационного потенциала исследователей из стран СНГ. Выделены и обоснованы интеллектуальная, научно-исследовательская, информационная, научная составляющие инновационного потенциала, разработана структурная модель формирования и оценки потенциала инновационного развития машиностроительных предприятий, которая основывается на определении внутренней и внешней составляющих этого потенциала.

Ключевые слова: инновационный потенциал; машиностроительные предприятия; инновации; новые технологии.

Velikiy Yury,

Doctor of Economic Science, Associate Professor, Associate Professor of Accounting and Audit Cathedra, Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv

Yurin Evgeny,

Mykolayiv Interregional Institute of the University of Human Development "Ukraine", Mykolayiv

**INNOVATIVE POTENTIAL IN SYSTEM OF DEVELOPMENT
OF MACHINE-BUILDING ENTERPRISES**

In article specifics of formation of innovative capacity of machine-building enterprises of Ukraine are defined. The analysis of views of foreign and domestic scientists concerning essence of innovative potential is made. Distinctions in understanding of innovative potential at domestic and foreign scientists are revealed.

Different approaches to studying of innovative potential testify to complexity of the specified problem and ambiguity of ways of its decision.

Innovative potential should be considered as a measure of ability of machine-building enterprises to transform the resources (intellectual, research, information, etc.) in innovative development, in productive accumulation of the qualities with high social and economic effect.

The maintenance of innovative potential provides allocation of its components: the intellectual component defines possibilities of generation and perception of ideas and plans of innovations and their finishing to level of new technologies, designs, organizational and administrative decisions, research - characterizes existence of results of research works, sufficient for generation of new knowledge; information component characterizes information security of the managing subject of information, necessary for innovative activity; scientific component - ability of the personnel to apply new technologies, to realize new organizational and administrative decisions, to make new goods.

Thus, generalization and systematization of methodological approaches to treatment of the maintenance of potential of the innovative development, offered by authors, its structure allow to define the main conditions which have to be provided with them for assistance to innovative development of machine-building enterprises.

Keywords: innovation potential; machine-building enterprises; innovation; new technology.

REFERENSES

1. Malyskiy B. A. (2007), *Prykladne naukoznavstvo*, Feniks, Kyiv, 364 p. (ukr).
2. Solovyev V. P. (2004), *Innovative activities as a system process in a competitive economy*, Feniks, Kiyev, 560 p. (rus).
3. Bersutskiy A. Ya. (2010), *Management of the enterprise resource potential*, monograph, Yugo-Vostok, Donetsk, 185 p. (rus).
4. Kravchenko S. I., Kladchenko I. S. (2003), *Scientific papers of Donetsk National Technical University*, issue 68, pp. 88-96 (rus).
5. Lisin B. K., Fridlyakov V. (2002), *Innovative potential as a development factor*, *Innovatsii [Innovations]*, № 7, pp. 25-26 (rus).
6. Kovalev M., Shashko A. (2007), *Development of innovative potential of regions of the Republic Belarus*, *Vestnik assotsiatsii belorusskikh bankov [Bulletin of the Association of Belarusian banks]*, № 3, pp. 13-33 (rus).
7. Radayev V. V. (2002), *The concept of capital, forms of capital and their conversion*, *Ekonomicheskaya sotsiologiya [Economic Sociology]*, № 4, Vol. 3, pp. 125-126 (rus).
8. Makarov V. L. (2003), *Knowledge Economy: Lessons for Russia*, *Vestnik Rossiyskoy akademii nauk [Bulletin of the Russian Academy of Sciences]*, № 5, Vol. 3, pp. 450-456 (rus).
9. Nalimov V. V., Mulchenko Z. (2003), *Naukometriya*, Nauka, Moscow, 193 p. (rus).